

криміналізму та гарантія правосуддя на територіях окупованих та звільнених. Це особливо стосується ситуації в Україні, де розширення роботи правосуддя електронним способом стає актуальним. Це тому, що впровадження суду на відстань зменшує ризики, пов'язані з фізичною присутністю в судових органах, і забезпечує гарантію неперервності судового процесу та значно спрощує доступ до правосуддя для громадян у зонах кордону та на територіях тимчасово окупованих.

Elenco delle fonti utilizzate

1. Adamska-Gallant, A., et al. (2023). Relazione analitica sul funzionamento del sistema giudiziario ucraino in condizioni di guerra totale e stato di guerra. PravoJustice. <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/658/57c/3a0/65857c3a09c6c517310751.pdf> [in Ukraine]
2. Kravtsova, M. O., & Datsyuk, T. K. (2022). Caratteristiche del lavoro dei tribunali in condizioni di stato di guerra. Diritto analitico-comparativo, 393. <https://share.google/AoKadDK1jJuYPkSxl> [in Ukraine]
3. Lazar, U. (2023). The administration of justice in war conditions. Legal Bulletin, (1), 69. <https://share.google/xemXsMZDeUPEyEYRA> [in Ukraine]

DOI 10.70286/ISU-19.11.2025.004

СПРОБИ ОУН ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ 1941-1945 РОКІВ

Романчук Катерина Сергіївна

здобувач вищої освіти

Юридичний факультет

Науковий керівник:

Слісаренко Олександр Миколайович

д-р. іст. наук, професор

Кафедра європейського та міжнародного права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Територія України часів Другої світової війни відчувала суттєвий вплив сил радянської та німецької окупаційної влади, де залежно від лінії фронту відбувалися різкі зміни у законодавстві, та утверджувався окупаційний режим, що призвело до чітко вираженого кульмінаційного часу для діяльності націоналістичного руху Організації Українських Націоналістів, який спрямовував власні сили на відновлення української державності, на яку були направлені посягання окупаційних сил. Ворожий вплив вимагав узгодження позицій ОУН, які у довгостроковій перспективі повинні мати юридичне оформлення із конкретизацією та розмежуванням ідеологічних засад. Ідеї, що

призвели до початку державотворчих процесів на українських територіях, істотно впливають на актуальне визначення національної парадигми у питанні усвідомлення нагальних потреб із конкретною культурною специфікою саме у період повномасштабної війни, усвідомлення важливості запобігання дезінтеграції територій України у національному українському правовому просторі, як основного чинника державного суверенітету. Тому дослідження аспектів усвідомлення національної ідентичності є впливовим фактором у подальших сферах правотворчості і правозастосування, де причинно-наслідкові зв'язки у перебігу хронологічних меж історії визнаються закономірними.

Формування державотворчих засад спершу нормативно відображається у Постановах Великого Збору Організації Українських Націоналістів 28.01.-3.02.1929 року, що створюють зв'язок нації та її зовнішнього виразу-держави, яка безпосередньо втілює національні інтереси, державне будівництво поділено на етапи свого становлення: національна диктатура, формування представницького законодавчого органу, уряду, відповідального перед главою держави та законодавчим органом, місцевого самоврядування, Українська Держава окреслена на республіканських засадах правління. Постанови II Великого Збору Організації Українських Націоналістів 1-4.04.1941 року під проводом С. Бандери, органічно пов'язуючи вклад Української Військової Організації на чолі з Є. Коновальцем з новими політичними тенденціями в світлі розколу ОУН, наголошують на самостійному шляху побудови Української Держави, не спираючись головним чином на пошук союзників. Постановою було проголошено політичну боротьбу проти більшовизму, СРСР, як "новітньої форми московського імперіалізму", а з іншого боку-відсутність орієнтації на ліберально-капіталістичні держави; формування єдиної національної сили проти територіальних зазіхань з боку польського, угорського, румунського впливу на західноукраїнських територіях; військову доктрину; три форми власності (приватну, кооперативну, державну); інтенсивну розбудову народного господарства з унормованими трудовими правами; соціальну політику; пропагандистський напрям діяльності проти більшовизму; неузгоджену співпрацю з боку ОУН(м) та Великого Збору ОУН 1938 року, остаточне відокремлення ОУН(б) та ОУН(м) [3]. Використання підтримки іноземних держав та встановлення дипломатичних відносин після смерті Є. Коновальця стали одними з причин розколу Організації Українських Націоналістів на ОУН(б) та ОУН(м) у 1940 році, зовнішньополітична орієнтація хоча і не набула вирішального значення для діяльності ОУН та реалізації конкретних завдань, але спровокувала конфлікт між прихильниками "ставки" на власні сили з боку С. Бандери та більш прихильних до зовнішніх сил учасників під проводом А. Мельника [2].

Важливо чітко окреслити періодизацію згідно хронології німецько-радянської війни з 22 червня 1941 року по 9 травня 1945 року, з чим пов'язаний об'єктивний аналіз багатоаспектних мотивів учасників ОУН використати зовнішньополітичні чинники для досягнення української державності, як фундаментальної перспективи, зважаючи на усвідомлення планів нападу Німеччини на Польщу та СРСР та окупацію радянських республік безпосередньо

напередодні війни [2]. Майбутні зміни у орієнтації ОУН відбувалися внаслідок внутрішнього розколу на ОУН(б) і ОУН(м) та появи течії “двійкарів” [4]. Злам німецької спрямованості реалізації поставлених організацією цілей з боку бандерівської течії означає необхідність пошуку нових методів боротьби за український суверенітет. Спершу учасники ОУН мали конкретну мету щодо розбудови держави на окупованій території України та розраховували на відповідний дозвіл від гітлерівської Німеччини на зразок Словаччини та Хорватії, але після нападу Німеччини на СРСР такі вимоги були повністю проігноровані німецькою владою [6]; Цим подіям передувала відмова у наданні автономії Карпатській Україні з боку Й. фон Ріббентропа, пояснюючи свої наміри прихильністю до угорського керівництва та відповідною передачею під його владу Карпатської України [1]. Така політична ситуація змушувала змінювати напрям власної діяльності, вбачаючи довгострокові шанси співпраці з західними державами, але з іншого боку поклатися на національні сили. 30 червня 1941 року є датою проголошення Акту відновлення Української Держави та одночасного створення Національного правління, уряду, що очолював Я. Стецько.

Аналіз цього нормативного документа починається з факту державотворчої діяльності ОУН, де центральними елементами є суверенність та соборність держави, досягнення який відбувається через національно-визвольну боротьбу, поки “на всіх українських землях не буде створена суверенна українська влада”. Такі кардинальні зміни призвели до загострення ситуації, повного несприйняття та відсутності толерування німецькою владою українського національного питання з закликом негайно відкликати Акт та затриманням Г. Гіммлером провідних діячів ОУН, в тому числі С. Бандери, членів Українського Національного Комітету та Української Національної Ради. Базовою проблемою даного документа є його декларативний характер через неможливість його безвідкладного впровадження, основною причиною чого є “протинімецький” опір ОУН, небажання існувати в якості “маріонеткового” режиму та схилитися до співпраці з Німеччиною, утримуючись від революційно-визвольного руху. Попри радикальність, збройний опір та визвольна боротьба в еміграції спричинили докорінну трансформацію у розумінні національного українського питання та сформуvalи провідні державні засади для розгортання процесу їхньої імплементації [1].

Постановою другої конференції Організації Українських Націоналістів 1942 року було, по-перше, закріплено засади Акту відновлення Української держави відповідно до української “націократії”, тобто встановлення об’єктивних національних прагнень та потреб без утвердження комуністичної, капіталістичної, націонал-соціалістичної, тоталітарної системи. По-друге, важливими аспектами є таке національно-культурне піднесення держави, яке є відділеним як від московського, так і від німецького фактору, створення Української Національної Автокефальної Церкви, незалежної від московського патріархату. По-третє, політика Німеччини по відношенню до українського питання сприймалася, як колоніальна [3].

Створена на самостійницьких засадах Українська Повстанська Армія у 1942 році продовжувала збройну боротьбу після придушення німцями українських

легіонів “Роланд” та “Нахтігаль” через активну підтримку Акту відновлення Української Держави всупереч німецькому командуванню [1]. ОУН і УПА існували в якості складової руху Опору, де німецька орієнтація сприймалася вторинною у порівнянні з активною фазою боротьби проти радянської експансії і Червоної армії, тому суто національні ідеї сприймалися більш вагомим питанням, ніж міжнародне співробітництво. Окремо важливо зазначити пристосування до нових умов перебігу подій війни, де співпраця з гітлерівською Німеччиною розглядалася, як фактор визволення з-під радянської зони впливу та більшовизму, коли поразка Німеччини визнавалася неминучою у 1944 році, однак прямих документів в якості підтвердження співпраці з німецькою окупаційною владою не було встановлено [5].

Отже, проблема формування сучасних тенденцій державотворення в Україні набуває відповідного до нових реалій значення, в історико-правовому контексті визначення стратегій реформування українського законодавства має поглинати власний досвід та одночасно спиратися на глобальні міжнародні вимоги для унормованого закріплення принципів верховенства права і закону. Такі чинники, як діяльність ОУН та власна розробка нормативної бази минулого століття, стають підвалинами для проведення досліджень та глибокого аналізу у даній галузі через дискусійність та проблеми політизації, але відображення реальної, об’єктивної та повної картини впливають на визначення курсу України у базових галузях права, нівелюючи ідеологічний радянський відбиток, що стимулює втілення загально визначених наукових висновків в комплексному питанні розбудови держави зі зрілим та всебічним усвідомленням деталей української історії і національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Мірчук П. Акт відновлення української державности 30. червня 1941 року: (його генеза та політичне й історичне значення). 2-ге вид. Мюнхен : Вид-во Голов. управи Орг. оборони чотирьох свобод України, 1953. 64 с.
2. Надурак Н. М. Зовнішньополітична орієнтація ОУН на початку Другої світової війни в українській історіографії. Наука. Релігія. Суспільство. 2010. № 3. С. 103–109.
3. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929-1955 р. Збірка документів. Вид-ня ЗЧ ОУН, 1955. – С. 48–57.
4. Примаченко Я. Л. Антиколоніальний дискурс ОУН/УПА в сучасному українському контексті боротьби за європейську ідентичність. Український історичний збірник. 2014. № 17. С. 328–338.
5. Слободянюк М., Іваненко В., Якунін В. ОУН і УПА у Другій світовій війні: проблеми історіографії та методології. Український історичний журнал. 2008. № 3. С. 216–223.
6. Ухач В. З., Марціясь І. І., Ковальський О. В. Акт відновлення Української держави 30 червня 1941 року: історико-правовий аспект (сучасний історіографічний дискурс). Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 6. С. 47–54.